**Emro Science and Education**
International open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz

OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 1 (2023) · "Axborot oqimlari va intellektual tizimlarning ijtimoiy, iqtisodiy va texnik-texnol... DOI: 10.5281/zenodo.24319385

*Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to'plami* *Andijan 2023 yil 10-noyabr*

# KUTUBXONA TIZIMINI AVTOMATLASHTIRISH UCHUN MA'LUMOTLAR BAZASI LOYIHASINI ISHLAB CHIQISH

**Ikromov Xusanboy Xolmaxamatovich, Andijon mashinasozlik instituti**
**Katta o'qituvchisi**
**Odilova Muslimaxon Farhodjon qizi, Andijon mashinasozlik instituti**
**"Axborot tizimlari va texnologiyalari" yo'nalishi talabasi**

Avtomatlashtirilgan kutubxona (AK)-bu kutubxona ishini tashkil etishning ilg'or shakli hisoblanadi. AK xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini kengaytirib, kitobxonlarga tezkorlik bilan xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi. Xizmati har qanday tizim shunday qismlardan iboratki, ularsiz tizim faoliyat ko'rsata olmaydi. Agarda tizim qismlaridan biri bo'lmasa yoki qoniqarsiz ishlasa, u holda tizim o'z oldiga qo'yilgan bosh vazifani bajara olmaydi. Xo'sh, AK tizimining qismlari yoki uni tashkil etuvchilari nimalardan iborat? Tizim faoliyatini ta'minlab turuvchi quyidagi qismlarni ajratib ko'rsatish mumkin: Til ta'minoti -AK da ishlatiladigan til vositalari majmui. TT o'z ichiga atamalar, tushunchalar, yuqori darajadagi tillarni, kodlashtirish tillarini va bibliografik axborot tavsifini oladi. Axborot ta'minoti – axborot massivlari majmui, bibliografik axborotlar tasnifi va kodlashtirish, bibliografik formatlar, ma'lumotlar bazasi. Axborot va til ta'minotini bir-biridan ajratish mumkin emas. Bu ikkalasini axborot til ta'minoti sifatida birlashtirish mumkin.

Texnik ta'minot – kutubxona jarayonlarini mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirishga mo'ljallangan texnik vositalar (shaxsiy kompyuterlar, orgtexnika, serverlar, printerlar va h.k.) majmui. Kutubxonaning texnik ta'minoti o'z ichiga texnik vositalar kompleksi (EHM, tashqi qurilmalar, terminallar, abonent punktlari, aloqa vositalari)ni oladi. Bu vositalar yordamida kutubxonada axborotlar yig'iladi, saqlanadi, qayta ishlanadi, qidiriladi va uzatiladi. Bulardan tashqari, adabiyotlarni jo'natish va qabul qilishga mo'ljallangan texnik qurilmalar ham texnik ta'minot tarkibiga kiradi. Tashkiliy ta'minot – AK ning tashkiliy tuzilishi va lavozimlar uchun yo'riqnomalar majmuini o'z ichiga olgan va kutubxonani bir maromda ishlashi uchun lozim bo'lgan farmoyish va boshqa rasmiy hujjatlardir.

Kutubxona tashkiliy tuzilmasi undagi turli bo'limlarning faoliyatini (bir-biri bilan aloqasini) tartibga soladi. Bu esa AK tashkiliy masalalarni samarali hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Kutubxonada avtomatlashtirish vositalari paydo bo'lishi bilan u erda yangi (avtomatlashtirish, elektron kataloglashtirish, kompyuterlashtirilgan zallarda kitobxonlarga xizmat ko'rsatish va h.k.) bo'limlar tashkil etiladi. Demak, kutubxona tashkiliy tarkibi o'zgaradi. Kutubxona eng zamonaviy texnika vositalariga ega bo'lishi, ammo mehnat to'g'ri tashkil etilmasa, bu texnika vositalarining asosiy funksiyalari bajarilmasligi mumkin. Bunday holda texnika vositalarining unumdorligi kutilganidan past bo'ladi.

Kadrlar ta'minoti – AK faoliyatini yurituvchi xodimlar majmui, kadrlar malakasini turli ta'minot ko'rinishlari (texnikaviy, axborot va dasturiy ta'minotlar)ga mos ravishda saqlab turishga mo'ljallangan tadbirlar. Kadrlar ta'minoti yana



Published: 10.11.2023

**Cite this article:** Ikromov Xusanboy Xolmaxamatovich, Odilova Muslimaxon Farhodjon qizi (2023). Kutubxona tizimini avtomatlashtirish uchun ma'lumotlar bazasi loyihasini ishlab chiqish. Emro Science and Education, 1(1). https://doi.org/10.5281/zenodo.24319385

*© 2023 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.*

kutubxonachilar tayyorlash va ularning malakasini oshirish, AK dan foydalanishning zamonaviy usullarini o‘qitishni ham o‘z ichiga oladi. Kadrlar ta’minoti tashkiliy ta’minotning muhim qismidir. Kutubxonalarni avtomatlashtirish kutubxonachilar xizmat vazifalari yo‘riqnomalariga jiddiy tuzatishlar kiritish va kadrlar malakasini yangi texnologiyalar asosida oshirishni talab qiladi. Kadrlar ta’minoti o‘z xodimlaridan AK talablari va ehtiyojlari asosida ta’lim olishni taqozo qiladi.

Uslubiy va huquqiy ta’minot – AK faoliyati uchun zarur uslubiy ko‘rsatmalar, huquqiy va me’yoriy hujjatlar majmuidir. AK ning bu ta’minoti faoliyatini huquqiy jihatdan belgilab beradi. Uslubiy va huquqiy ta’minot kutubxonalar va unga yaqin sohalar (axborot texnologiyalari, Internet, elektron resurslar, axborotga ega bo‘lish huquqi va boshqalar)ni rivojlantirishga mo‘ljallangan hukumat qarorlarini o‘z ichiga oladi. Bu qonunlar jumlasiga: «Kutubxonalar to‘g‘risida»gi yoki «Kutubxonachilik ishi to‘g‘risida»gi qonun, «Majburiy nusxa to‘g‘risida»gi qonun, «Elektron kutubxonalarni rivojlantirish dasturi», «Ma’lumotlar bazasi va dasturlar bo‘yicha mualliflik huquqi himoyasi to‘g‘risida»gi qonun va boshqalar kiradi. Dasturiy ta’minot – kutubxona jarayonlarini avtomatlashtirishga mo‘ljallangan dasturiy vositalar majmui. Bunga AK tizimini tashkil qiluvchi dasturlar kiradi, ya’ni axborot qidiruv tizimi, shtrix kodlash tizimi. Iqtisodiy ta’minot – AKni moliyalashtiruvchi vositalar majmui. Bunga davlat tashkilotlaridan olinadigan mablag‘lar, davlat dasturlaridan ajratiladigan mablag‘lar va boshqalar kiradi. Iqtisodiy ta’minotga xalqaro va mahalliy fondlarning grantlarini ham qo‘shish mumkin.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Design for How People Learn" - Julie Dirksen - New Riders – 2015.
2. "E-Learning and the Science of Instruction: Proven Guidelines for Consumers and Designers of Multimedia Learning" - Ruth Colvin Clark va Richard E. Mayer – Wiley – 2016.
3. "Integrating Educational Technology into Teaching" - M.D. Roblyer va Aaron H. Doering – Pearson – 2019.
4. Xolmaxamatovich, I. X. (2023). AXBOROT VA KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALAR BILAN BIRGALIKDA TA’LIM SIFATINI YAXSHILASH VA INNOVATSION G‘OYALARNI AMALDA QO‘LLASH. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 6(2), 270-272.
5. Икромов, Х. Х. (2021). СОЗДАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ. Universum: технические науки, (2-1), 21-22.